

sive vitio humorum, vel vasorum, vel utrorumque contigerit. Si jam ille lentor, insurgente circulationis impetu in calore febrili, facile solvi possit; simulque causa irritans talis fuerit, ut vel sponte cesset brevi, vel facile subigatur per ipsam febrem; hæc & brevis erit, & salutifera. In exemplo res patebit: si a nimio corporis motu febris nata fuerit, neque interim sanguis inflammatoriam spissitudinem habeat, quiete, & diluentibus, una cum victu tenui, brevi curabitur talis febris. Causa enim irritans in hoc casu imprimis est sanguis venosus per validos motus corporis majori celeritate & impetu versus cor delatus. Verum quiete corporis brevi hæc irritatio cessat. Lentor autem sanguinis, ob distatam per sudores liquidissimam partem & majorem sanguinis condensationem per vasorum auctam in contenta liquida actionem, facile solvitur, dum diluentibus potatis redditur sanguis illud, quod perierat; & quiete corporis pacatior fit humorum motus. Ubi vero per nimia corporis exercitia inflammatoria viscositas in sanguine nata fuit; vel hæc jam præexistente, antequam corporis motus validissimi exercebantur, non poterit lentor, jam in tali morbo præsens, tam cito solvi; sed diuturnior erit febris, & periculosior, ob inflammationis metum, & reliquorum malorum, quæ inde sequi possunt. Inde patet ratio, quare Hippocrates (vv) dixerit, quod corpora exercitata, ac densa citius a pleuritidis & peripneumonitis morbis pereant, quam non exercitata. Uti jam febris variat pro diverso lentoris gradu, sic idem etiam verum est ratione majoris minorisve efficaciam irritantis stimuli. Qui a nimia copia salis marini, v. g. ingestis febricitat, fitiet valide, & largo potu brevi eluetur de sanguine illud stimulans. Illud quotidiana observatione patet in illis, qui a nimia vini ingurgatione crapu-

§. 589. **A** Tque hinc febris sæpe medicamenti virtutem excertet ratione aliorum morborum.

In Commentariis §. 558. dictum fuit, febriem sæpe sanationis optimam causam esse, atque Hippocratis & aliorum testimonio confirmatum. Plura auctororum fide dignissimorum loca circa hanc rem allegari possent; sed credo, quod illa sufficient: & postea in morborum acutorum & chronicorum historia patebit, febriem sæpe unicam & optimam medelam esse, qua morbosum in corpore latens subigat, vel de corpore expelli possit. Neque hoc mirum videbitur, si considerentur illa, quæ de febris effectibus §. 587. dicta sunt. Dum enim v. g. legitima quartana laborat homo, toto frigoris tempore, quod sæpe per horas durat, omnes partes corporis internæ & externæ concutiuntur validissime; contractæ arteriæ extremæ contenta liquida, in latiores truncos retroagunt; uti docet pallor cutis externæ. Si ergo aliquid obstruens hæserit circa extrema vasa, illud retropellitur in majora vasa; interimque per tremorem febrilem omnia vasa & viscera miro modo agitantur. Post hæc sequitur calor, sensim auctus; simulque adest validus & celer simul humorum motus per vasa jam non amplius contracta, sed pervia. Omnia ergo fluida fortiter agunt in vasa continentia; & hæc vicissim similiter reagunt in fluida contenta; intima fit miscela omnium, & subactio talium, quæ æquabili circulationi resisterent; simulque felicissima sæpe resolutio pertinacissimarum obstruccionum, modo nondum irresolubilis scirrhusa diathesis adfuerit. His omnibus febres sanant sæpe difficillimos morbos, podagram, paralytiam, apoplexiam &c. quæ ad optima quævis reme-

(vv) Conc. Prænot. Num. 358. Charter. Tom. VIII. pag. 875.

lari febre laborant; raro enim ultra unum alterumve diem inde ærotant. Verum dum a venenato contagii variolosi stimulo febris accenditur, illa toties lethalis est, & per plures aliquando septimanas extenditur: per febriem enim non domatur illud stimulan, sed, mirabili efficaciam, sanissimi hominis omnes fere humores in similem malignitatem convertantur: solo enim afflatu variolis decumbens inficit adstantes, qui nondum hunc morbum passi sunt: & Variolarum infatio docuit, unicam puris variolosi guttulam sufficere, ut idem morbus pro lubitu fere propagari possit. Alia occasione (vide Commentaria §. 586. v.) memoratum fuit, quod ab arsenico assumto puella supervixerit quidem, sed per integrum triennium morbofa, ac tandem tabida ex febre, cujus indolem nemo agnoscere potuit, obierit; Indomabilis enim veneni arsenicalis stimulus sic mutaverat omnia, ut nulla arte tolli poterit inde natus morbus.

Simul patet, omnium periculosissimas febres tunc nasci, quando & stimuli irritantis summa efficaciam, & magnus lentor, concurrunt. Demonstratum fuit in Commentariis §. 97. robustissimos homines sanguinem habere densissimum & facile concrecentem in debilibus contra sanguinem tenuem esse. Atque inde patet ratio, quare variolis sanissimis & robusti juvenes toties pereant; debiles e contra & languidi emergant longe frequentius. Omnium pessimas, & horrendissimas symptomatibus stipatas, variolas, quas unquam vidi, in muliere atrabilaria observavi; cujus filia tamen, quamvis a matre contagium hausisset, cum tenella esset, & octo tantum annos nata, mitissimis variolis laboravit, a quibus facillime sanabatur; toto morbi decursu ne quidem decumbere coacta.

dia rebelles manent. Ob hanc forte causam balnea frigida, prudenter applicata, sæpe profuerunt in pertinacissimis morbis: frigida enim profusum corpus horret, friget, concutitur, tremat, fere ut in febriem initis sit; & dein, ubi calor corporis illud frigus superavit, satis magnum sæpe caloris augmentum fit; uti experiuntur illi qui nive manus fricant.

Verum etiam sæpe Medici in curandis morbis febriem faciunt, licet non semper forte de hac re cogitent. In hydrope toties tanto cum successu data fuerunt acerrima aromata, & quidem maxima copia; quæ tamen merito inter febriem causas remotas recensentur, uti §. 586. u. dictum fuit. Dum paralyticis validas frictions & diuturnas adhibent, quid aliud efficiunt, quam, sanguinem venosum celerius movendo versus cor, illud irritare in celeriores contractions, id est febriem (§. 573.) facere? Acerrima purgantia, vomitoria antimoniata, dum agunt, febriem faciunt; & sæpe plus hoc motu citato, quam factis evacuationibus, profunt; & non raro ad huc scopum a peritis Medicis in morbis difficillimis curandis adhibentur. Dum in pessimis ossium morbis decoctum meracissimum Ligni Guajaci ægris datur, illud parum profdesit, quamvis maxima haustum copia, nisi excitata febris artificiali (vide §. 529.) per vaporem accensis spiritibus vini rapidissimo motu per omnia vasa pellere-tur, sicque ad intimos ossium recessus penetraret. Dum pallido morbo languens virgo ex ingestis alimentis non bonum sanguinem, sed albam pituitam,

tam, in corpore colligit; quam semicoctum alimentum æsse prudentissime monuit Galenus (vide Commentaria §. 75. num. 5.) adeoque non evacuandam, sed retinendam voluit, & alterandam, datis gratissimis aromatibus cum chalybe, febricula oritur, quæ semicoctum illud in bonum sanguinem mutat; unde brevi roseus redit generis color, & quæ antea languida membra vix trahebat, nunc alacris validos etiam corpus motus exercere valet. Imo in lentarum febrium curatione, quæ sine remissione ulla corpus tenent, & in quibus neque cibo, neque remedio locus est, Celsus hoc unicum fere superesse voluit, (*) ut Medicus morbum mutet: sæpe igitur ex aqua frigida, cui oleum sit adjectum, corpus ejus pertractandum est; quoniam interdum sic evenit, ut horror oriatur, & fiat initium novi motus, exque eo, cum magis corpus in-

caluit, sequatur etiam remissio. Patet satis, quod hoc artificio lentam continuam in febriem intermitentem mutare conatus fuerit: & paulo post jubet in ipsa febre dare tres vel quatuor mulsi cyathos, vel cum cibo vinum bene dilutum; hac spe, ut intenderetur ex eo febris; & in fine ejusdem capitis sequentia instar regulæ practicæ memorat: sed est circumspicere quoque hominis, & novare interdum, & augere morbum, & febres accendere: quia curationem, ubi id, quod est, non recipit, potest recipere id quod futurum est.

Ille ergo ægris suis optime consulat Medicus, qui febriem tanquam naturæ instrumentum considerat, quæ morborum causæ mutantur, subiguntur, & expelluntur de corpore; atque illam iusto modamine dirigit ita, ut nec torpeat nimis, nec furibundo motu corpus destruat.

§. 590. **H** Inc initia, incrementa, status; decrementum, crisis, mutatio, sanatio febris, varia sunt in ipsis acutis & singularibus.

Cum ergo & lentor ille, & stimulus irritans (vide §. 588.) vario gradu in febribus agere observentur, uti etiam & varius horum binorum concursus sæpe sit, patet evidenter, morbi indolem, decursum, phenomena, & sanationem omnino diversa esse posse. Imprimis autem hæc observantur in acutis febribus; quæ, uti dictum fuit §. 564. velociter & cum periculo decurrunt; in lentis enim febribus morbi mutationes tardius fiunt; neque adeo insignes sæpe sunt, neque definito adeo tempore limitantur. In febribus autem Epidemicis, cum ab eadem causa nascantur, licet diversos homines occupent, major similitudo per totum morbi decursum observatur; cum tota varietas in his tantum a diversa temperie ægrotorum pendeat; verum in febribus singularibus, cum in singulis fere hominibus a diversis causis oriuntur, maxima varietas observatur; quia & causæ harum febrium, & temperies ægrotantium, & concursus causæ diversæ cum varia temperie, innumeris fere mutationes producere possunt in toto morbi decursu ad finem usque; quæ mutationes sollicite observari debent per omnia morbi tempora, quæ hic enumerantur.

Initia. Simulac quædam læsio actionum vitalium naturalium vel animalium observatur, morbus adesse dicitur (vide §. 1.) adeoque morbi initium cum principio læsionis actionum coincidit. Verum non omnis morbus febriem comitem habet; adeoque febris initium non a quavis læsione actionum computari debet. Cum autem ex illis, quæ ad §. 571. dicta sunt, patuit, sola velocitate pulsum cognosci, an febris adsit, nec ne; febris initium erit, quando pulsus velocitas augeri incipit. Cum vero summi momenti sit cognoscere febris initium, ut dierum numerus exacte haberi possit; a quo (uti dictum fuit ad §. 587. quando de crisi agebatur) plurima in febribus præsentia pendunt, & omnem curam adhibere oportet, ne aliquis notabilis error hic subrepat. Si peritus Medicus adesse agro illo tempore, quando febris incipit, facillimum foret hoc cognoscere: sed hoc rarissime accidit, cum vix soleant vocari Medici, nisi jam aliquem progressum fecerit morbus, unde fere semper totum, quod de febris initio scitur, ægri, vel adstantium, narrationi debetur. Cum autem sæpe soleant homines morbi illud initium statuere, quando decumbere

inceperint, caute in hæc inquirendum est, ne fallamur. Quin imo & Medici aliquando decubitum statuerunt morbi principium. Sic Aërius (y) dixit: Jam antea dictum est, quod principium totius morbi illud tempus dicimus, quando per morbi violentiam minima hominis virtute, principium decubitus factum est. Et alibi (z) Principium totius morbi vocare oportet illud tempus, quando homo febrile inceptit adeo manifeste, ut continuas corporis ipsi solvatur, neque amplius in publicum prodire valeat, & consuetam facere; atque ideo decubitu opus habeat. Non enim idem est, moleste se habere, & febricitare. Capite enim dolens, aut moleste se habens, & corpore gravatus valet ut plurimum in principii consuetam peragere, donec prævalens ipsi morbus deiciat virtutem. Verum, uti optime monuit Galenus (a), a solo decubitus tempore febris initium computare sæpe errori causam daret; quia robustiores quidam, vel malorum magis patientes, aut negotiis quibusdam detenti, &c. tardius sæpe decumbant: cum molles & debiles, timidique ob minimas etiam causas, statim decumbere soleant; atque inde conclusit: difficile esse morbi principium statuere exacte, primum enim (morbi principium) insensibile esse; ubi jam decubuerit, non morbi, sed decubitus esse principium: Ut ergo omnis error, quantum fieri possit, caveatur, media hic via incedendum erit; nempe nec a decubitu semper computandum erit febris principium, ob rationes modo dictas; neque etiam a quavis actionum læsione: quamvis enim stricte loquendo quævis actionum læsio morbus sit, tamen sæpe quædam actionum læsiones præcedunt febres, de quarum principiis statuendis hic loci agitur. Sic lassitudines spontaneas futuros morbos præsentare monuit Hippocrates; neque ab his, aut aliis etiam actionum læsarum signis, febriem principium illum computasse, patet evidenter ex historiis ægrotantium, quæ in libris Epidemicorum recensentur. Neque facile in determinando febriem principio errabit Medicus, si ad omnia, quæ modo dicta sunt, sollicite attenderit; simulque inquisiverit, quo tempore illa symptomata senserit æger, quæ in §. 575. omnem fere febriem hæctenus observatam, quæ a causa interna oritur, comitari diximus; frigidis nempe sensum, concussionis, horripilationis &c. Neque aliquis in enumerandis diebus morbi error nascetur; ut optime

(*) Lib. III. cap. 9. pag. 138. (y) Lib. V. cap. 15. pag. 76. (z) Ibid. cap. 5. pag. 78. vers. a. (a) De Diebus decretoriis Lib. I. cap. 6. Charter. Tom. VIII. pag. 459.

me Galenus, sophistarum cavillationes refellens, monuit; licet horæ unius vel alterius intervallo falleremur in determinando febris principio (b); a prima enim die febris, non a prima hora, dierum computatio instituitur, uti apud Hippocratem (c) monetur, qui sic habet: *Observare igitur oportet primum diem, quo ager infirmari cepit, cognito unde & quando principio: id enim nosse præcipuum existimatur.*

Quo usque autem febris initium extendatur, alia iterum quæstio est: morbi enim tempora quadrifariam dividi solent, in initium, incrementum, statum, & decrementum. Initium autem, uti optime distinguit Aetius (d) vario modo sumitur. Principium proprie dicitur impartibilis illa ac indivisibilis primi morbi impetus invasio, in qua victus homo decubuit. Principium etiam dicitur, quod per dilatationem nominant, quod usque ad tertium diem extenditur. Principium quoque dicitur proprium atque necessarium maxime contingens, quod velut partem totius morbi principium nominamus, quod non cognoscitur dierum numero, sed exacerbationum qualitate, & concomitantium symptomatum lenitate; nam in incremento & morborum & symptomatum accidentium augmentum fit. Quando autem initium morbi pro parte ipsius decursus morbi sumitur, tunc non intelligitur illud indivisibile temporis punctum, quo sanitas in morbum deflectit, verum notabilis sæpe totius morbi pars, quam sic limitavit Galenus dicens (e): *Nam in universum oportet cognoscere, quod nisi manifestum appareat inditium coctionis, totum illud tempus intermedium est principium morbi.* Et sequenti Capite (f), dum exemplo pleuritis hanc doctrinam illustrat, dicit, quod, si pleuriticus nihil exspuat, & urinas mingat tenues quidem & bene coloratas, circa diem vero undecimum exspuere quædam incipiat, verum liquida, & cruda, omnibus manifestum sit, totum illud tempus morbi principium vocandum esse. Patet ergo, quod morbi principium latius extenderit Galenus, quam hodie plerumque fieri solet; nam ex ejus doctrina principium morbi notabilem etiam partem comprehenderet illius temporis, quod non absque ratione incrementum morbi, vel ascensus, (a. 2. 300 s.) hodie vocatur. Initium ergo febris vocari poterit primum illud tempus, quo actione læsæ apparent quidem, neque tamen nondum subito increscunt vel augentur numero molesta symptomata; uti aliquando in continuis febribus observatur, quod primis diebus ægri fere in eodem statu maneant. Auctis dein actionum læsionibus, & majori cum velocitate ascendente morbo, posset vocari illud tempus morbi incrementum, & sic porro.

Varia autem esse hæc febrium initia patet omnibus: in acutissimis enim morbis sæpe illud initium vix latitudinem habet, quod tam subito morbi vis ascendat, ut statim extremos habeat labores (g). In illis febribus, quæ lentius decurrunt, principium morbi ad aliquot sæpe dies extenditur. Licet autem aliqua ambiguitas videatur sic manere, neque principii finem ab incremento incipiente semper exacte

distinguere possimus; in Prognosi tamen & cura febrium nihil inde damni fiet, cum anxia illa distinctio principii & incrementi in his vix usum habere videatur.

Incrementa. Omne illud tempus morbi, quod inter principium & summum morbi, quotidie aucti vigorem intercurrit, vocatur morbi incrementum. Hoc tempore morbi minuuntur illa, quæ de sanitate supererant; id est, magis magisque leduntur functiones: & contra augentur illa, quæ a morbo pendunt symptomata, atque alia nova nascuntur. Sic Hippocrates (h) videtur sumpsisse morbi incrementum, dum dicit: *Sub morborum autem principia considerandum, an statim vigorem habeant* (videtur enim, ut Foesius in Oeconomia Hippocratis probavit, non tantum efflorescere, verum & vigere, crescere, adulescere significat), *quod ex incremento manifestum est. Incrementa vero ex morborum circuitibus, ex quibus etiam judicationes se manifestant, itemque ex his, quæ per circuitus fiunt, exacerbationibus, si celerius accedant, aut non: si diutius durent, aut non: si majores fiant, vel non.* Uti autem modo dictum fuit, Galenus noluit, incrementum morbi vocandum esse, nisi jam manifesta coctionis signa adfuerint.

Quam maxime notandum est, omnia illa phenomena, quæ in morbi incremento observantur, non pendere a sola causa morbi, sed quatenus illa agit una cum illis, quæ de sanitate supererant: irritata enim vita per morbi causam (vide §. 573.) illas turbas producit. Unde prudentissime monuit Sydenhamus (i), in pessimis morbis symptomata subinde fuisse mitiora, quam quidem horum morborum genio competere videretur: dicitur, hoc inde fieri, quod natura, a primo morbi impetu quasi oppressa & devicta, non satis valida est, ut symptomata regularia, & magnitudini morbi consona, exserat; omnia vero phenomena prorsus sunt anomala. Etenim perturbata œconomia animali, & quasi disjecta, febris exinde deprimitur: quæ, obtinente genio nature ductu, vigere solet. Pulchro exemplo ibidem hanc rem confirmat, dum juveni fere animam agenti, & quem febre laborare adstantes, ob temperatum partium externarum calorem, vix credebant, secta vena, febris a nimia plethora suffocata emicuit tanto impetu, ut, hac vehementiorem se vidisse nunquam, fateatur. In tali casu, quamvis revera febris incrementum adsit, subdole silent omnia fere symptomata. Sed a perito Medico latens morbi impetus satis cognoscitur; dum videt, ægri vires magis prostratas esse, quam quidem ratio temporis, quo morbus duravit, postulat.

Variam autem incrementi rationem esse in febribus facile patet, tam ratione celeritatis, qua augeatur, quam diversitate symptomatum illorumque numero, quæ illud incrementum comitantur.

Status. Hoc est morbi periculosissimum stadium, quia toto incrementi tempore omnia symptomata aucta tunc, & numero plurima; & vehementia maxima sunt: vocatur *status*. Hac voce usus fuit Hippocrates (k), ut designaret illud, quod in una-

(b) Galen. de Diebus decret. Lib. I. cap. 6. Charter. Tom. VIII. pag. 459.

(c) De Victu acutor. Charter. Tom. XI. pag. 140.

(d) Lib. V. cap. 6. pag. 78. vers. 8. Galen. De Crisib. Lib. I. cap. 15. Chart. Tom. VIII. pag. 404. 405.

(e) De Crisibus Lib. I. cap. 17. Charter. Tom. VIII. pag. 401. 402.

(f) Ibid. 402. 403.

(g) Hippocr. Aphor. 7. Sect. I. Charter. Tom. IX. pag. 12.

(h) Epidem. Lib. II. text. 6. Charter. Tom. IX. pag. 110.

(i) In Schedula monitoria de novæ febris ingressu pag. 683.

(k) De præca Medicina cap. 7. Charter. Tom. II. pag. 159.

quaque omnium rerum summum est. Hoc morbi tempus sic definit Aetius (l): *Quum exacerbationes statum acceperint, & similiter per omnia consequenter contigerint, concomitantibus symptomatibus neque detractis neque additis, tunc in vigore morbus esse dicatur. Vigor enim vehementissima totius morbi pars est.* Quod & Hippocrates (m) concinna brevitate expressit: *Circa principia (morborum) omnia imbecilliora, at circa vigores omnia vehementiora.* In hoc vigore æquo quasi Marte dimicat natura cum morbi maxima vehementia, donec vel morbum superet, vel victa succumbat: unde & hoc tempore maximæ illæ perturbationes, & manifestissimæ crises contingunt; uti in Commentariis §. 587. dictum fuit. Aliquando tamen, post vigorem sensum fractis morbis viribus, sanitas redit, absque manifesta quadam evacuatione, vel metastasi; tuncque morbi solvi dicuntur, uti ibidem pluribus demonstratum fuit. Quia autem summum ille morbi vigor non in puncto quodam indivisibili consistit, sed aliquando ad unum alterumve diem extenditur, quo tempore morbi symptomata nec augentur nec minuuntur, status dicitur, quia morbus in eodem quasi statu manet. Hoc morbi tempore Veteres Medici nullo modo neque victu neque medicamentis corpus turbabant, sed sollicitè attendebant, quo versus natura vergeret, quasve moliretur mutationes, sive per evacuationes materiæ morbosæ, sive per dispositiones ejusdem ad quædam corporis loca, ut inde cognoscerent, quid agendum esset. Unde præcepit Hippocrates (n). *Incipientibus morbis, si quid movendum videatur, move. Vigentibus autem, quietem agere præstat.* Et alibi (o) monuit: *quum morbus in vigore fuerit, tenuissimo vi victu necesse est.*

Status autem morbi varium esse, pro morbi magnitudine, duratione, & exitu, diversis, satis patet.

Decrementum. Hoc morbi tempore, uti optime dixit Aetius (p), omnia contrario fiunt, quam in augmento: symptomata enim morbi universa minuuntur, ægerque, quamvis a morbi vi sæpe fractæ fuerint vires, tamen facilius morbum ferre incipit & contra omnia, quæ de sanitate supererant, augentur quotidie. Patet ergo maximum vitæ discrimen, quod in febribus, acutis adest, præterisse, dum morbus decrevit. Unde Galenus (q) voluit, nullum esse mortis periculum, post morbi statum: & si quidam perierint, hoc morbi tempore elapso, illud factum fuisse vel propriis, vel Medicorum, erroribus. *Ubi enim natura superior evasit, & debellavit, & restitit vehementiori morbi conatui, & quæ infestabant, expugnavit, fieri non potest, ut postea succumbat.* Tamen, uti postea dicitur, febris aliquando, postquam deferbit, sic mutavit & solida & fluida corporis, ut novi nascantur morbi, quibus aliquando ægri succumbunt. Proprie autem lo-

quendo tunc non a febre, quæ jam desit, sed alio morbo ex febre nato pereunt.

Non tamen semper febres post statum sic paulatim decrescunt: aliquando enim ipso summo morbi vigore crises fiunt, per quas omne illud, quod vel morbi causa fuerat, vel per morbum ipsum sic mutatum erat, ut sanitatis legibus repugnaret subitis evacuationibus expellitur de corpore: unde tunc nihil in corpore superest, quod morbum fovere possit; adeoque sola tantum manet debilitas a morbo prægresso. Optime hoc monuit Aetius (r), quod nempe in talibus casibus morborum declinatio sensibus manifesta non fiat, neque utile sit de ipsa tunc inquirere: sufficit enim scire, quod morbus fideliter, secure & perfecte solutus fuerit.

Cum autem in febribus, quæ omnia hæc tempora percurrant, decrementum incremento earundem respondere soleat, hocque diversum esse in variis febribus probatum fuerit; idem de decremento verum esse, satis patet.

Hæc sunt quatuor illa tempora, quæ in omnibus morbis occurrunt; nisi vel morbi malignitas, vel ægri debilitas, tempore incrementi morbi, vel in ipso statu, mortem fecerint, vel in statu morbi perfecta crisis morbi futurum decrementum præverterit.

Crisis. De illa dictum fuit in Commentariis §. 587. Varia autem hæc observatur in febribus, vel ratione temporis, quo fit; vel quod bona vel mala sit, perfecta vel imperfecta, simplex, vel repetitis vicibus contingens, unicam vel plures simul evacuationes faciens; vel absque evacuatione per metastasim fiat &c.

Mutatio. Febris enim sæpe mutatur in alium morbum, vel ejusdem generis, vel omnino diversum. Sic febres continuæ aliquando mutantur in intermittentes; & contra, febres intermittentes quandoque in continuas abeunt: Observatur pariter, per febres aliquando talem mutationem in solidis & fluidis corporis partibus fieri, ut post febrem non sequatur sanitas, sed alius morbus; de qua re pluribus agendum erit in Commentariis §. 593. Diversissime autem tales mutationes in febribus contingunt, ratione causæ, vehementiæ, durationis, medelæ adhibitæ &c. Longe aliæ enim mutationes fiunt v. g. in febre a contagio varioloso excitata, quam illæ, quæ in morbillis observantur, alia expectanda sunt in synocho putri, quam in simplici. Sic longas febres abscessibus terminari sæpissime, monuit Hippocrates (s): calidiori regimine tractatos, qui morbillis laborabant, in lethalem peripneumoniam incidisse, doluit Sydenhamus &c.

Sanatio. Facile enim apparet, & hanc omnino variam esse debere ex antedictis; & postea adhuc evidentiùs patebit ex illis, quæ de cura febrium dicenda erunt.

§. 591. Febris desinit in mortem, alium morbum, inque sanitatem.

Sequitur nunc ut videamus, quot & quales sint febris exitus. Patebit autem illico, non posse esse alios, quam tres illos, qui in textu recensentur. Febre enim finita, vel superstes est æger, vel non: si superstes fuerit, tunc vel rediit actionum vita-

lium, naturalium; & animalium omnium integritas, id est, sanitas perfecta; vel aliqua in his læsio manet post febrem finitam; tuncque est morbus (vide §. 1.) adeoque in tali casu merito dicitur, febrem in alium morbum desinere.

Sum-

(l) Lib. V. cap. 17. pag. 79. (m) Aphor. 30. Sect. II. Charter. Tom. IX. pag. 73.

(n) Aphor. 29. Sect. II. ibid. pag. 72. (o) Aphor. 8. Sect. I. ibid. pag. 33.

(p) Lib. V. cap. 18. pag. 79. (q) De Crisibus Lib. 3. cap. 5. Charter. Tom. VIII. pag. 416.

(r) Lib. V. cap. 19. pag. 79. (s) Aphor. 44. Sect. 4. Charter. Tom. IX. pag. 163.

Summam autem utilitatem habebit sollicite expendere omnes illos febris exitus, ut sic discamus, quantum per artem hodie cognitam licet, vitare, & idoneis auxiliis tollere illa, per quæ febris in

§. 592. **I**N mortem, vitio destructi per nimiam vim solidi; aut peccato liquidi ita depravati, ut vasa obstruat vitalia, aut ea, per quæ nova liquida in locum perditorum ingeri debent. Hinc inflammationes, suppuraciones, gangrænæ febriles in visceribus vitalibus, corde, pulmonibus, cerebello; vel ulcera aphthosa in primis viis causa frequens mortis ex febre.

Dum perfecta cordis quies adest, mors est (vide Commentaria §. 1.): verum ut cor pergat moveri, requiritur, ut spiritus a cerebello per nervos cardiacos fluant in villos cordis; & ut cor sanguinem per venas accipiat, momento post per arterias expellendum: adeoque vasorum integritas, & humorum meabilitas requiruntur, ut vita maneat. Dum ergo per febrim destruitur vasorum cohesio, vel sic depravantur liquida, ut immeabilia fiant; mors sequitur tanquam febris effectus. Cum autem vita sustineri nequeat, nisi nova liquida perditorum jacturam suppleant; si per febrim hæc restauratio perditorum impediatur, mors pariter sequetur. Videamus jam quomodo singula hæc per febrim fieri possint.

Vitio destructi per nimiam vim solidi. Quamdiu sani sumus, vasorum latera talem debent habere firmitatem, ut absque ruptura ferre possint illum impetum, quo a liquidis per vasa motis urgentur. Cum enim humores per arterias convergentes moveantur, necesse est, ut magna vi in latera illarum agant. Si jam, manente eadem firmitate laterum, liquidi per vasa moti augeatur impetus, patet evidenter, periculum esse, ne solvatur cohesio. Majores arteriæ quidem absque ruptura magnam vim ferre possent; sed ultimi fines sanguiferæ arteriæ (qui tamen maxima vasa sunt inter minima) capillum tenuitate superant, & per hos fines, immaniter sæpe aucta in febribus validissimis velocitate, liquida moventur: adeoque apparet, magnum periculum esse, ne tenerrima hæc solida, aucto per febrim motu, destruantur. Verum tenerrima pulmonum vasa, arteriæ encephali, callosis tunicis depositis, vix resistentes, mollissima cerebri & cerebelli pulpa, tota tamen vasculosa, longe facilius destrui poterunt. Observationes practicæ toties docuerunt, sanguiferas arterias, arterias serosis, lymphaticis &c. multo firmiores, per febris vim solvi posse. In febre acutissima, quæ pessimarum variolarum eruptionem præcedit, vel & comitatur aliquando, solutis per nimium motus impetum pulmonum vasis, violenta hæmoptoe nascitur; vel & micus cruentus, si idem malum in renibus fiat: & ingenue fatetur Sydenhamus (z), quod nulla methodo servare potuerit ægros, quibus talia configerant; & sæpe illos periisse in primo morbi hujus stadio, antequam variolæ prodissent. Unde & inter illas causas, per quas tenues venæ in pulmone divelluntur, & franguntur, febres recensuit Hippocrates (u). Si jam consideretur, aucto sanguinis motu, sales & olea nostrorum humorum reddi volatilia & acriora, patebit facile, majus adhuc periculum imminere, ne tenerrima

mortem, vel alios morbos tendit; & contra promovere salutaria illa naturæ & artis molimina, per quæ impetrari potest, ut febris desinat in sanitatem.

solida destruantur: hoc autem ad vitia liquidorum pertinet, de quibus nunc agendum.

Aut peccato liquidi ita depravati ut vasa obstruat vitalia. Inter effectus febris §. 587. dictum fuit, quod per febrim liquidissima exprimerentur, & reliqua incrassarentur; adeoque conciliabitur immeabilitas liquidis, unde obstructio nascetur. Si autem hoc contingat in vasis vitalibus, (quæ hic intelliguntur illa, per quæ absolute requiritur liber motus, ut vita maneat) pulmonum nempe & cerebelli imprimis; mors brevi sequetur a febre. Cum autem in pulmone, & in encephalo, per angustissima vasa humores debeant transire, solet in febribus nata liquidorum immeabilitas imprimis circa hæc loca manifestare talibus signis, quæ functionem horum viscerum turbatam esse demonstrant. Validissima enim febris nunquam diu durat, quin difficilior fiat respiratio, & deliria sequantur. Unde de febre ardenti dixit Hippocrates (vv). Plerumque velut ad pulmonis inflammationem transmutatur, & delirat. Et alibi (x): Quibuscumque in febre non intermittente spirandi difficultas fit, & delirium, lethale. E contra vero spirandi facilitatem vim magnam habere monet ad salutem in omnibus morbis acutis, quibus conjuncta febris est, & qui in quadraginta diebus judicantur (y). Neque tantum delirium, ob depravatum ita liquidum, ut per vasa encephali transire nequeat, damnavit Hippocrates; verum etiam leviora mala, futuri tamen delirii ab hac causa signa, pessimi ominis & mortifera habuit; qualia sunt, mûscas inani opera captare, floccos vellere, manus ante faciem attollere &c. (z). Per quæ autem signa cognosci possit, febris tantum impetum esse, ut hæc metuenda sint, postea in Commentariis §. 600. dicitur.

Aut ea, per quæ nova liquida in locum perditorum ingeri debent. Quantum novimus, nihil novi liquidi sanguini miscetur, nisi per venas receptum fuerit, quæ vel in externa, vel interna corporis superficie, numerosissimis, & minimis osculis hiant, atque contigua ipsis liquida absorbent. Cum autem motus humorum per venas sit ab apice versum basim, adeoque absorpta minimis his osculis liquida continuo versus latiorum locum veniant, obstructio hic a vitio liquidi transfuentis locum habere non poterit: quidquid enim minutæ adeo molis est, ut ultimos venarum fines ingredi potuerit, facillime per reliquum venarum decursum transibit (vide illa quæ ad §. 119. dicta fuerunt.) Verum externa compressio adjacentium partium, & exsiccatio & contractio tenerrimarum harum fistularum, poterunt impedire, quo minus per venulas has liquida ingrediantur. Uti enim jam sæpius in præceden-

tibus

(z) Sect. III. c. 2. pag. 167. & in Dissertatione Epistolari pag. 444.

(u) De internis affectionibus cap. 1. Charter. Tom. VIII. pag. 618.

(vv) De Morbis Lib. 2. c. 25. Charter. Tom. VII. pag. 576. & de Affectionibus c. 3. Ibidem pag. 623.

(x) Aphorism. 1. Sect. IV. Charter. Tom. IX. pag. 167.

(y) Prognost. Charter. Tom. VIII. pag. 608. (z) Ibidem pag. 606.

tibus dictum fuit, in omni corporis superficie externa, & interna, innumera oscula arteriosa hiant, per quæ continuo tenuissimus ros exhalat, qui præter alios usus etiam fovendis & humectandis his partibus inservit. Si ergo per febris nimium impetum diffentur liquidissima, & reliqua inspissentur, per minima exhalantia vascula liber humorum transitus impediatur; atque illa, immeabili liquido distenta, vi liquidi a tergo urgentis tumentur, sicque vicinæ venulas absorbentes, semper cæteris paribus arteriis teneriores, facile compriment. Præterea dum arteriis obstructis exhalatio impeditur, minima oscula venosa exsiccantur necessario, & sic omnis ingressus novi liquidi impediatur. Hæc est miserima conditio illorum, qui febre ardenti laborant: lingua enim, fauces, totum os internum, aridissima sunt; unde vox illa clangosa, & sæpe impossibilis deglutitio a siccitate harum partium: tota cutis squalet, & aspera fit. Unde potus assumtus non ingreditur sanguinem, sed per alvum dilabatur partim ob hanc causam, partim quia per febrim corrupta bilis continuo stimulo alvum movet; unde merito Hippocrates (a) pro lethali signo habuit, si in febre ardente alvus affatim prorumperet. Mala hæc augentur, dum extremæ illæ fistulæ arteriarum exhalantium, immeabili liquido distentæ, impetu a tergo urgentium humorum protruduntur, & omni transitu vitalis liquidi impedito, gangrænosa quasi factæ, in crassissimas & siccissimas crustas sæpe abeunt, quibus omnis superficies linguæ,

oris interni, faucium, œsophagi, ventriculi, intestinorum tegitur; sicque omnis ingressus liquidorum per has vias impeditur. Apparet hoc evidenter in illis, qui a periculosis his morbis emergunt: tunc enim separantur illæ crustæ, & integræ tales pelles a lingua & reliquis partibus secedunt; & sæpius observavi, per alvum similes omnino prodire, evidenti signo, internas partes simili modo affectas fuisse. Patet hinc ratio, quare dixerit Hippocrates, (vide Commentaria §. 100.) omnes ex siccitate perire, qui ex febre ardente pereunt. Diffantur enim aucto motu liquidissima, neque horum jactura restitui potest, quia novis liquidis ingressus impeditur.

Hinc inflammationes, suppuraciones &c. Cum ergo per febrim possit sic depravari liquidum naturale, ut vasa vitalia obstruat, non mirum, inflammationem a febre, ut causa, nasci posse: verum natam inflammationem sequi possunt varii ejus exitus, nempe suppuratio & gangræna. Omnia autem hæc & in visceribus contingere posse, patuit ex illis, quæ in Commentariis §. 374. & §. 423. dicta fuerunt. Si autem vitalia viscera his malis, ex febre natis, occupentur, brevi plerumque mors sequi solet.

De aphthis, quæ frequentes febres continuas sequi solent, postea peculiari Capitulo dicitur. Sufficit hic notare, quod sæpe crassissimis crustis omnem tractum primarum viarum obsideant, sicque omnem ingressum novis liquidis impediunt, atque hac ratione mortem inducant.

§. 593. **I**N alium morbum desinit, dum vel agitatione nimia vasa lædit, & liquidiora diffipans reliqua inspissat; vel nimis debili actione impar est resolvendo sua vi coagulato; vel deponendo materiam criticam in vasa quadam obstructa, dilatata, vel rupta; hinc maculæ rubræ, pustulæ, erysipelas, morbilli, variolæ, phlegmonæ, bubones, parotides, abscessus, gangrænæ, sphaceli, scirrhii &c.

Videndum jam, quomodo febris desinat in alium morbum: hoc autem fit, vel quatenus per febrim læduntur solida, vel immutantur fluida, vel ubi illud, quod febrim excitaverat, per febrim mutatum quidem, non tamen penitus subactum, neque expulsum de corpore, restat, ac sanitatem turbat: vel denique quando per febrim mutati humores ad quadam loca corporis deponuntur, atque ibi novos morbos faciunt; quæ singula seorsim considerari merentur.

Dum vel agitatione nimia vasa lædit. Validissimo aucto per febrim humorum motus impetu destrui posse vasa, præcedenti paragrapho vidimus; unde patet, ab eadem causa, sed mitiori, distrahi nimis posse vasorum latera, adeoque & debilitari, quamvis adhuc maneat partium cohesio. Uti enim dictum fuit ad §. 26. capacitas vasorum mensuratur ratione composita ex ratione directæ impetus liquidi impulsivi, & ratione inversæ resistentiæ laterum. Si ergo, manente eadem firmitate laterum vasorum, augeatur momentum liquidi impulsivi, necessario debet illarum capacitas dilatari. Verum & liquidum, vi cordis pulsuum in arterias conniventes, non tantum recedere facit latera ab axi canalis, verum etiam hæc vasa elongat. Vidi hoc evidenter, uti alia jam occasione memini, dum major pedis digitus uno cunei istu simul & semel amputabatur; singulis enim cordis pulsibus extra æquabilem vulneris superficiem eminebant elongatæ arteriæ. Confirmatur hoc & inde, quod juniores ex

acutis morbis resurgentes, sæpe paucis septimanis notabile stature augmentum acquirant. Distrahuntur ergo per febrim vasorum latera, & in latitudinem & in longitudinem; adeoque minuitur partium solidarum cohesio, uti in Commentariis §. 25. Num. 3. probatum fuit: a qua sola causa infinita mala sequi posse §. 26. dictum fuit. Omnis enim ingestorum assimilatio pro magna parte a solidarum partium in contenta fluida actione pendet; omnes secretiones & excretiones amplitudinem determinatam vasorum requirunt, ut secundum sanitatis leges fiant. Unde toties hydrops, rachitis, cachymia &c. post febres diuturnas sequuntur, ob nimiam solidarum partium debilitationem.

Et liquidiora diffipans reliqua inspissat. Hic febrim effectus probatus fuit in Commentariis §. 587. atque in præcedenti paragrapho dictum fuit, mortem sequi, si liquida inspissata obstruxerint vitalia vasa, in pulmone vel cerebello. Verum si idem malum, ab eadem causa natum, in aliis visceribus contingerit, quorum integritas non absolute ad vitam requiritur, ad sanitatem tamen; febris desinet non in mortem, sed in alium morbum. Hinc toties post diuturnas, vel male curatas febres, pessimæ obstructiones in hepate, splene &c. nascuntur, quæ pertinacissimis morbis chronicis originem postea præbent.

Vel nimis debili actione impar est resolvendo sua vi coagulato. In Commentariis §. 558. dictum fuit, febrim esse illud naturæ instrumentum, per quod

quod illa, quæ æquabili circulationi resistunt, sic subiguntur vel mutantur, ut non amplius noceant, vel expelluntur de corpore. Uti jam excitatus ille motus febrilis aliquando nimio impetu destruit solida, & sic degenerare facit liquida, ut mors sequatur, uti paragrafo præcedenti vidimus; sic e contra, aliquando motus ille febrilis, vel ob propriam ægri debilitatem, vel & ob perverfam medelam adhibitam, sic suffocatur & languet, ut non valeat remove illa obstacula, vel solvere illud coagulum, quod causam materialem febris in corpore ærotante constituebat. Cessat tunc febris, sed non redit sanitas; quia illud, quod per febrim mutare vel expellere salutari molimine natura tentaverat, non subactum in corpore superest, & functiones turbare pergit. Generalis ergo indicatio curatoria in omni febre est, sic temperare impetum, ut, destructis solidis, vel nimis inspissatis liquidis, inflammationes, suppurationes, gangrænas &c. producere nequeat; neque interim sic languat, ut morbi materiam non valeat subigere, mutare, movere, & excernere; de qua re postea in Commentariis §. 609. pluribus agendum erit. Neque satis inculcari posse videtur hæc regula Practica maximi momenti, cum plurimis nimis odiosum febris nomen sit, illamque semper omni molimine debellandam credant: cum interim ex Veterum monumentis, & summorum Medicorum observatis consistet, felicissime curari febrim sæpe per febrim ipsam, modo in iusto moderamine retineatur.

Vel deponendo materiam criticam &c. Quando in febris illud, quod coagulo suo causa materialis morbi fuerat: vel & mutati a naturali sua indole per febrim humores, post criticas illas perturbationes expellantur de corpore, sanitas redit. Verum, uti in Commentariis §. 587. dictum fuit, sæpe non fiunt tales excretiones, sed materia illa critica ad quædam loca corporis deponitur, ibique novos morbos parit, turbando functiones partium, quas occupat. Si autem hæc materia critica, ad locum quendam delata tantæ tenuitatis foret, ut libere per vasa transire posset; patet facile, quod tunc nec hæreret in loco, nec accumulari posset. Unde apparet, quod tantæ molis debeant esse particule illæ criticæ materiæ, ut vasa obstruant, vel dilatata minorum vasculorum orificia ingrediatur errore loci (vide §. 118.) per quorum ultimos fines transire nequeant, vel denique ruptis vasibus effundantur in cava vicina naturalia vel morbosa. Tribus his modis materiam criticam in variis corporis locis colligi, sicque febrim in alium morbum desinere, patebit ex sequentibus; quæ hic recensentur, ut firmandæ huic doctrinæ inserviant, & exempla præbeant. Cum autem manifestissimæ appareant illæ criticæ depositiones, quæ circa partes externas observantur, tales imprimis hic enumerantur, quamvis & similes omnino in internis partibus fiant, uti cadaverum sectio docuit, & postea in morborum acutorum historia dicitur. Quando autem internæ partes sic afficiuntur, illud ex læsibus harum partium functionibus præcipue cognoscitur.

Maculæ rubræ vocantur, quando cutis variis in locis corporis, absque tumore conspicuo, rubra apparet. Fiunt autem, quando vascula tenuiora, quæ naturaliter rubrum sanguinem non habent, errore loci eundem nunc receperint; adeoque quasi levissimæ inflammationsculæ in vasis cutaneis sunt; sæpe

ortæ, dum illud, quod perspiratione insensibili distillandum erat de corpore, solito acrius irritat hæc vascula, per quæ transit. Unde in febris, in quibus toties per hanc evacuationem, vel sudorem de corpore evacuatur materia morbosa, sæpius observantur. Plerumque satis faciles sunt, solisq; diluentibus & refrigerantibus remediis facile curantur. Sic in æstivis febris circa septimum, octavum & nonum diem tales maculas, culicum moribus similes, observavit Hippocrates (b), & quidem in solis mulieribus; additque nullam mortuam fuisse, cui tales eruptiones contigerant. Postea peculiari capitulo agendum erit de exanthematibus febrilibus.

Pustule. Quando a similibus causis oritur obstructio, & levis inflammatio, etiam pustulæ nascuntur; distinctæ a maculis rubris, quod extra superficiem cutis emineant, & in parvos tumores attollantur.

Erysipelas. Quid illud sit, dictum fuit in Commentariis §. 380. Frequentissime contingit, ut in homine sanissimo, absque ulla causa cognita prægressa, oriatur febris; quæ post unum, alterumve, aliquando & plures dies, desinit: sed simul in corporis parte externa uritur macula lata rubra, sæpe satis subito se dispergens in magnam amplitudinem. Sic vidi in muliere quinta febris die in brachio erysipelas natum, quod brevi ad humerum usque ascendit, deinde per collum ad faciem prorepit, atque postea totum caput occupavit. Cessabat febris statim, dum illud Erysipelas magnam partem brachii occupaverat. Quamvis autem nullam non corporis partem occupaverit aliquando hic morbus, omnium tamen frequentissime in facie observatur. Febrem talem Erysipelatosam vocavit Sydenhamus: & quamvis plerumque illud malum tenui diætâ & antiphlogisticis remediis soleat satis tuto curari, observatum fuit tamen aliquando in gangrænam abiisse (c). Hippocrates meminuit horrendi Erysipelatis, quod populariter grassabatur, & quo adeo foede vexabantur ægri, ut ossa ipsa nudarentur, & totum brachium, cubitus, femur &c. partibus molibus, gangrænoso tabo diffluentibus, spoliarentur. Critice autem solvi febrim hanc, ubi Erysipelas prodit in cute externa, pariter notavit Sydenhamus alibi (d), simulque apparet ratio, quare Hippocrates (e) damnaverit, si Erysipelas intro verteretur; & contra laudaverit, si foras prodiret: nova enim tunc febris accenditur, quando intro rapitur Erysipelas, & summum periculum est, ne illud tunc cerebrum, pulmones &c. occupet. Patet pariter, in febris talibus Erysipelatosis varium eventum morbi imprimis pendere a partibus illis, quas natum ex febre Erysipelas occupat: nam in externa corporis superficie raro inde magnum malum fit, nisi intro recurat, in internis vero illud periculosissimum esse, nemo dubitat. Neque ars multum hic facere potest, ut illam depositionem criticam versus exteriora determinet; nulla enim signa sunt, quæ hanc febrim Erysipelatosam distinguunt; & licet illam quis prævidisset, dum populariter grassatur, cum in varias partes corporis externi soleat deponi hæc materia; nullum certum indicium haberetur, cui parti atrahentia illa & derivantia remedia (vide §. 134.) deberent applicari. Unicum forte, quod tentari posset, foret, ut in tali casu tota cutis externa balneo vaporis laxa-

(b) Epidem. 1. Charter. Tom. IX. pag. 155.

(c) Sydenham. Sect. VI. c. 6. pag. 353.

(d) Idem Sect. II. cap. 2. pag. 134.

(e) Aphor. 25. Sect. VI. Charter. Tom. IX. pag. 261.

laxaretur. Hinc forte aliquando improvisi & funestissimi in febris eventus, quæ tamen nec vehementia, nec symptomatum comitantium malignitate metuenda videbantur; dum nempe Erysipelas encephali membranas occupat, & subito nato delirio necat. Probe memini, me tales casus aliquoties vidisse, sicque didicisse, ne temere imperitiæ vel negligentia accusarem alios Medicos, quibus ægri præter spem, forte simili de causa, erepti fuerant.

Erysipelas autem viscera occupare, docuit Hippocrates (f), dum illud in pulmone gigni dixit, & inter causas nati in pulmone Erysipelatis etiam febres numeravit; & simul quædam signa dedit, quibus Erysipelas illud posset cognosci. Totam autem spem curæ in eo posuit, ut illud Erysipelas duobus, tribus, vel quatuor ad summum diebus foras exiret & diffunderetur: quod nisi fieret, brevi perire tales ægros monet, toto pulmone purulento & putrido facto. Notandum autem quam maxime, quod signa hujus mali, ab Hippocrate recensita, notent quidem, Erysipelas pulmonem occupasse; neutiquam vero talia sint, ut significant, illud nasciturum esse; unde iterum Prognosis difficultas in febris illis Erysipelatosis patet, & postea in Anginæ historia quædam adhuc dicenda erunt, quæ hanc rem confirmant.

Morbilli. Horum enim eruptionem semper præcedit febris, & in regulari maxime morbillorum specie quarto die semper prodeunt: in anomalis morbillis nunc citius nunc serius fit eruptio (g). In his etiam apparet, per febrim versus corporis superficiem deponi materiam morbosam; non adeo magno cum discrimine, si exteriora tantum morbilli occupent, neque calido regimine tractentur decumbentes; ubi vero delirium, aut dyspnoea suspicionem faciunt, ad encephalon vel pulmonem simile malum hæerere, anceps sæpe discimus adest.

Variolæ. In illis omnium manifestissime hoc apparet. Postquam enim susceptum contagium variolosum in corpore actuosum fit, febris accenditur; quæ, nisi Epidemice grassentur illo tempore variolæ, sæpe etiam peritissimos Medicos fœellit, cum pleraque symptomata cum aliis febris acutis continentis communia habeat. Postquam hæc febris per duos, tres, quatuorve dies duravit, stigmata hinc inde, pulicum moribus satis similia, apparent; levantur omnia symptomata, & in discretis variolis febris integre cessat, sic ut nihil mali amplius suspicentur ægri. Desinit tunc ergo hæc febris, a stimulo mirabilis hujus contagii nata; & quamvis in mitissimis variolis sanitas tunc rediisse videatur, revera tamen alius morbus sequitur, dum venenum variolarum non subactum fuit per febrim, vel expulsum de corpore; sed critice depositum versus corporis superficiem, ubi primo maculas parvas rubras facit: hæc dein elevantur in pustulas, quæ singulæ postea parvuli abscessus fiunt; in quibus pusvarium quidem, pro diversa morbi malignitate, semper tamen tale, ut idem venenum variolosum singulis guttulis hujus puris contineatur, per quod vel sanissimus homo eodem morbo affici poterit; uti docuit variolarum insitio. Unde patet evidenter, per febrim, a contagio varioloso suscitatum, non domari vel expelli illud miasma, sed e contra purissimos sani corporis humores, transmutatos in similem venenatam indolem, critice deponi versus corporis superficiem.

Phlegmone. Quid sit Phlegmone, & quomodo differat ab Erysipelate, §. 370. & 380. dictum fuit. Uti autem per febrim natam Erysipelas foras protruditur in corporis superficiem, vel & peiori omne internas partes occupat, idem & in Phlegmone verum est: Quotidiana in praxi observata hanc rem confirmant. In Scorbuticis sæpissime observatur febrim nasci, quæ post unum alterumve diem cessat, deposita materia versus crura, atque ibi sæpe validam phlegmonem, aliquando in ulcera cacoethe degenerantem, quandoque & pessimam gangrænam facit. Imo vidi aliquoties in sanissimis hominibus, absque ulla causa observabili prægressa, natam febrim, quæ post viginti quatuor horas desit, excitata in hac illave corporis parte inflammatione validissima. Numquid etiam simile quid in morbis acutis inflammatoriis observatur? Certe raro pleuritis fit, nisi febris prægressa fuerit, per quam illud inflammatorium in loca intercostalia deponitur: quod idem versus caput delatum lethalem phrenitidem facere potuisset; uti toties factum fuit, dum absque bonis signis evanido lateris dolore ferrox delirium successit. In anginis inflammatoriis frequentissime vidi, quod primo nasceretur febris, dein post unum alterumve diem tonsillæ inflammatae tumerent, febre statim evanida: simulac illud inflammatorium in has partes depositum esset; neque redibat febris postea, si mitis morbus foret, & resolveretur absque sequente suppuratione hæc inflammatio: validam enim inflammationem, & suppurationem semper febris comitari solet; uti antea dictum fuit; sed hæc differt a priori febre, per quam inflammatoria materia ad certum locum corporis deposita fuit; æque ac illa febris, quæ in statu contagii variolosi adest; & per quam versus superficiem corporis pellitur materia morbi, differt a febrim, quæ variolarum inflammationem & suppurationem comitatur, aut sequitur.

An ergo morbi acuti inflammatorii imprimis a se mutuo differant ratione loci, versus quem materia inflammatoria per febrim prægressam pellitur? Admodum probabile hoc videtur: generales enim indicationes curatorum in omnibus eadem sunt; tota diversitas a parte affecta pendet. Sic dum post febrim nata phlegmone crus occupat, prudentes Medici cavent, ne frigidis, adstringentibus, repellentibus &c. turbent vel impediunt hanc materiam in hoc loco depositionem, & dein vel benigna resolutione, vel blanda suppuratione natam inflammationem curant. Ubi vero ad cerebrum deponitur similibus materia per febrim, omni artis molimine ab hoc loco illam derivare student; simul ac vel ex genio morbi Epidemici, vel ex symptomatibus morbi observatis, vel minima suspicio nascitur, versus locum adeo periculosum tendere materiam morbi. Si hoc fieri nequeat, natam hic inflammationem, venæ sectionibus, aliisque summis antiphlogisticis remediis resolvere tentant; cum suppurationem hic lethalem, vel saltem periculosissimam semper fateantur omnes. An forte simile quid indicare voluit Hippocrates, dum dixit: (b) Dolores & in lateribus, & in pectoribus, & in aliis (partibus) an multum differant, perdiscendum.

Prout jam nata Phlegmone diversas partes occupat, aut vario terminatur exitu, iterum febris desinit in alios morbos, uti sunt:

Bubones, Parotides. Dum nempe glandulæ ingui-

(f) De Morbis Lib. I. cap. 8. Charter. Tom. VII. pag. 540.

(g) Sydenham. Sect. V. cap. 1. pag. 297.

(b) Aphorism. 15. Sect. VI. Charter. Tom. IX. pag. 250.